

Uzbekistán se preventívne, novým zákonom pripravuje na “Dovoz demokracie Majdanového typu”, západnými partnery

- CZ24 News | 7. září 2020

Odborník na postsovětský prostor Peter Juza píše o snahách uzbecké vlády o nové regulování veřejných akcí a demonstrací. Proč nejde o náhodu a s čím krok souvisí?

Možno ide skutočne len o náhodu, možno nie, ale faktom je, že oficiálny Taškent sa po rokoch rozhodol, že je potrebné právne zregulovať a dať do súladu s Ústavou Uzbekistanu problematiku organizovania mítingov a protestných zhromaždení.

Čo o to, táto snaha je v poriadku, ale téma náhody (*a možno nie*) je v tom, že sa k regulovaniu (*a ako uvidíme neskôr, k prísne*) pristupuje, resp. nutnosť zákona vznikla po udalostiach v Bielorusku.

Dňa 18. augusta 2020 všemocné Ministerstvo vnútra Uzbekistanu zverejnilo na svojej web stránke oficiálne vyhlásenie, ktorým informuje, že dáva na verejnú diskusiu návrh Zákona Uzbeckej republiky O mítingoch, zhromaždeniach a demonštráciách (*O‘zbekiston Respublikasi qonuni: МИТИНГ, йиғилиш ва намойишлар тўғрисида*).

Samotný návrh zákona je zverejnený v úradnom - uzbeckom jazyku (*v latinke, ale aj cyrilike*) a v ruskom jazyku. Prečo v ruskom? Vo veľkých mestách, vedeckej a kultúrnej elite krajiny je používanie ruského jazyku v sfére všeobecnej komunikácie prioritné a uzbecká jazyková kultúra ešte nie je na takej úrovni, aby ľudia dokázali čítať uzbecké odborné texty s plným porozumením.

Posun v komunikácii

Treba však oceniť, že aj keď ide o dosť kontroverzný a dlho očakávaný návrh, že ho vôbec ministerstvo zverejnilo a dalo na verejnú diskusiu. Je to totiž evidentný posun v komunikácii štátu s občanmi.

Spomínam si, že keď som sa raz rozprával s predsedom Zahraničného výboru Olij Mažilisu Uzbekistanu (*Олий Мажлис Республики Ўзбекистан*) Erkinom Vachidovičom Vachidovom (*Эркин Вахидович Вахидов 1936-2006*), mali sme si čo povedať. Bol to erudovaný básnik, komsomolec, bývalý riaditeľ uzbeckého republikového vydavateľstva Mladá garda (*Ёш гвардия*), ktoré v minulosti spolupracovalo s mládežníckym vydavateľstvom Smena v Bratislave. Na moju otázku, ako je možné schváliť štátny rozpočet krajiny za 12 minút (*vrátane uvedenia návrhu príslušným ministrom a predloženia plénu predsedom gesčného výboru*) odpovedal: „... to vieš, dôležitá je príprava. Všetko treba predpovedať a potom nie je problém...“

Pravda, bolo 4. apríla 2001, v deň výročia oslobodenia Bratislavy Sovietskou armádou (*kde bojovali aj vojaci z Uzbeckej sovietskej socialistickej republiky, niektorí odpočívajú na Slavíne*) za pomoci rumunských tankistov a Dunajskej flotily. Na tomto príklade vidno, že Uzbekistan sa pomaly, ale isto (*evolučne*) posúva tam, kam si to želá už nová generácia Uzbekov, ktorí poznajú kategóriu Sovietsky zväz, tak ako podobná generácia na Slovensku, len z učebníc dejepisu. Snád s tým malým, ale zásadným rozdielom, že uvedené historické obdobie je v uzbeckej spisbe popisované objektívne.

Vráťme sa však k téme samotného zákona. Jeho obsahu a ústavnej nutnosti jeho prijatia. V súčasne platnej Ústave Uzbeckej republiky prijatej 8. decembra 1992 (a naposledy doplnenej 16. apríla 2014) sa v jej siedmej hlave – Politické práva, v článku 33 taxatívne uvádza: „Občania majú právo realizovať svoju spoločenskú aktivitu vo forme mítingov, zhromaždení a demonštrácií v súlade s právnym poriadkom Uzbeckej republiky. Štátne orgány majú právo pozastaviť, alebo zakázať uskutočnenie týchto akcií len na základe dôvodu bezpečnosti...“

Podľa autorov návrhu zákona hlavným cieľom tohto dokumentu je, čím de facto priznávajú, že tomu tak doteraz nebolo a za čo bol Taškent dlhé roky zvnútra i zvonku kritizovaný (naposledy zo strany OBSE 22. decembra 2019 po parlamentných voľbách v krajine), je realizácia ústavných práv občanov. Práv nasmerovaných na sociálnu aktivitu vo forme mítingov či zhromaždení, ale aj zvýšenie právneho vedomia spoločnosti v tejto sfére.

Autori ešte prízvukujú, že ako vzor si zobrali podobné zákony v: Ruskej federácii, USA, Nemecku, Francúzsku, Estónsku, Azerbajdžane, Tadžikistane, Kirgizsku a v Kazachstane. Iste uznáte, že veľmi zaujímavý a poučný výber, najmä ak podobný zákon v Kazachstane vstúpil do platnosti koncom mája 2020. Tam platí už len ohlasovacia povinnosť organizátorov podujatia.

Míting, zhromaždenie, demonštrácia

V úvode navrhovaného zákona sú štandardne definované základné pojmy: *míting, zhromaždenie a demonštrácia*.

Podľa návrhu zákona (paragraf 11), verejné podujatia – mítingy, zhromaždenia, demonštrácie – bude možné organizovať a uskutočňovať **len počas pracovných dní** v čase od 10.00 – do 17.00. Doba trvania podujatia sa určuje na **maximálne 2 hodiny**.

Pri tomto čase vyčlenenom na mítingy sa treba pristaviť. V Uzbekistane žije podľa oficiálnych údajov z roku 2020 (*ide o oficiálny odhad*) 34 036 800 obyvateľov. Islam je v krajine najrozšírenejším náboženstvom. Opäť podľa oficiálnych údajov, 96,5% obyvateľov krajiny vyznáva toto náboženstvo, kde sú pomerne striktné pravidlá dodržiavania obradových pravidiel. Ak by už bola situácia taká, že by niekto z nich obetoval Namaz cez týždeň, to si možno (*pri veľmi veľkej miere predstavivosti*) predstaviť. Ale hlavný, či veľký Namaz (*kanonická modlitba – jeden z piatich stĺpov islamu*) v piatok plus/mínus o 14,00 žiaden veriaci nevymení za míting či demonštráciu.

Alebo ak budú si chcieť občania Uzbekistanu uctiť pamiatku svojich (*všetkých obetí*) padlých vo Veľkej vlasteneckej vojne v rámci už skoro celosvetového projektu Nesmrteľný pluk. Podujatie padne na nedeľu – Taškent to zakáže?

A možno s tým navrhovatelia textu zákon aj tak trochu počítali. Asi náhoda.

Miesto, kde sa uskutoční zhromaždenie (paragraf 10), musí byť vzdialené **minimálne 300 metrov** od sídla (*sídiel*) štátnych orgánov, súdov a diplomatických zastúpení. Od budov väznic a cieľ predbežného zadržania, ale tiež od železničných a autobusových staníc, riečnych a námorných prístavov a letiskových budov. Okrem budov so špeciálnym určením a ochranou, k terre prohibita patria aj sociálne objekty (*nemocnice, škôlky, školy...*), cintoríny, pamätníky kultúry a histórie a v neposlednej rade objekty, kde pracujú média. No a ako by to bolo, aby sa neobhajovalo aj nedotknuteľné súkromné vlastníctvo. Tak pokiaľ vlastník nehnuteľnosti nevydá súhlas, podujatie sa nesmie konať v danej vzdialenosti od objektov, ktoré patria k tomuto súkromnému vlastníctvu.

Pri súčasnej architektonickej logike hlavného mesta v zásade nesplniteľná úloha. Opäť možno

náhoda.

Žiadosť na uskutočnenie podujatia podáva organizátor najneskôr 15 pracovných dní pred plánovaným podujatím. Štátny orgán je povinný o žiadosti rozhodnúť v čase do 10 pracovných dní.

Organizátorom podujatia nemôžu byť predstavitelia cudzích štátov, medzinárodných a zahraničných mimovládnych organizácií a nekomerčné organizácie financované zo zahraničia. Domáce nekomerčné organizácie majú zakázané finančne podporovať takéto verejné podujatia. Taktiež organizátorom nemôže byť osoba, ktorej súd podobnú činnosť zakázal.

V šiestom paragrafe sú presne definované povinnosti organizátora mítingu, zhromaždenia či demonštrácie (*obsahovo najobjemnejší paragraf zákona*).

V siedmom sú zasa definované povinnosti účastníka podujatia, pričom účastníkom môže byť **len plnoletý občan Uzbekistanu**, ktorý musí dodržiavať zákony krajiny (*napr. nesmie si maskovať tvár, nesmie mať pri sebe strelnú alebo chladnú zbraň a počas podujatia nesmie používať alkoholické nápoje, resp. psychotropné látky...*).

Krok späť?

Téza vyslovená pár riadkov vyššie o tom, že Uzbekistan sa pomaly, ale isto (*evolučne*) posúva tam, kam si to želá už nová generácia Uzbekov je platná – aj po preštudovaní návrhu tohto zákona! Žiaľ, jeho text, ktorý by mal zaplniť ústavno-právne vákuum, možno viac vnímať ako chytrú snahu uzbeckej moci, na vlne všeobecného strachu (*a samozrejme COVIDu*), odobrať spoločnosti právo vyjadrovať svoju nespokojnosť s politikou vlastnej vlády, vlastného prezidenta. Nielen verejne (*fyzicky*), ale aj na sociálnych sieťach.

Nakoniec, ak sme svedkami od vládnej moci na Slovensku degradácie ústavných a právnych hodnôt, tak sa ani nemôžeme diviť, že hmlistý, neostrý a kognitívny prístup stredoázijských uzbeckých elít si možno našiel vzor. Niekde v ďalekom Slovensku.